

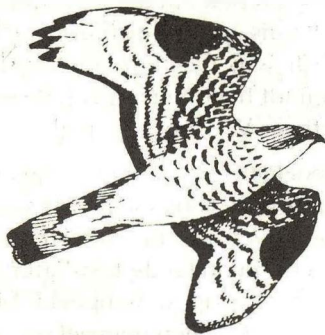
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Vrij kort na elkaar verschenen dit jaar twee opvallende boeken over roofvogels, beide in de Nederlandse taal. Het eerste boek is een determinatiegids die negen jaar geleden in Zweden uit kwam en die nu, tegen een veel lagere prijs, op de Nederlandse markt verschenen is.

Het tweede boek is een geheel Nederlandse produktie, geschreven door de roofvogelfanaat Rob Bijlsma, waarin het wel en wee van alle in ons land broedende roofvogels, uit de doeken wordt gedaan. Beide boeken zijn verkrijgbaar bij Boekhandel Van der Meer.

Het eerstgenoemde boek heeft de titel "Roofvogels van Noordwest-Europa" en is geschreven door Dick Forsman. Uitgever: GMB-uitgeverij, Haarlem. 180 pagina's, 201 zwart-wit foto's en 160 tekeningen van vliegbeelden. Prijs f39,90.

Wespindief

In eerste instantie denk je bij het ter hand nemen van dit boek: is dit geen overbodige uitgave na het fameuze "Flight Identification of European Raptors", dat bijna twintig jaar geleden verscheen? Immers in dat boek, dat overigens ook in het Nederlands werd vertaald, werden alle Europese roofvogels behandeld. Ook in dat boek werd de waarnemer gewezen op de verschillende kleden samenhangende met sexe en leeftijd. Het Zweedse boek is beperkter in het aantal behandelde soorten, maar de soorten die aan bod komen worden uitvoerig en uitstekend behandeld. Het aantal illustraties per soort is groter dan in de "Flight Identification", maar het is vooral de tekst die het wint van de Engelse tekst. Uit alles blijkt dat de waarnemer de hier besproken soorten door en door kent. Meer dan in het Engelse boek wordt ingegaan op de verschillende kleden. Het boek nodigt uit om je bij elke Buizerd of Bruine Kieken-

dief niet tevreden te stellen met de determinatie van de soort, maar preciezer te kijken of het ook mogelijk is leeftijd, sexe en ruistadium vast te stellen. Verder worden veel zogenaamde handkenmerken genoemd, dit zijn kenmerken die vooral nuttig zijn als men een vogel van zeer dichtbij (vangst of vondst) kan bekijken.

De keuze van de soorten die worden behandeld, komt wat merkwaardig over. Waarom de uitgever aan de Zweedse titel "Rovfågelguiden" nog "van Noordwest-Europa" heeft toegevoegd, is niet helemaal duidelijk. Vermoedelijk hebben verkoopargumenten hierbij een rol gespeeld. Steppenkiekendief en Roodpootvalk zijn bepaald geen Noordwest-Europese soorten. Dat ze toch in dit boek worden behandeld, komt omdat deze soorten regelmatig op het Zweedse eiland Öland worden waargenomen. Een soort als de Dwergarend daarentegen, die tot in Polen en Noord-Frankrijk broedt, wordt in dit boek niet behandeld. Alle soorten die wij normaliter in Nederland kunnen verwachten, zowel als broedvogel als doortrekker, komen echter uitvoerig aan bod. Gaat men op vakantie in de Scandinavische landen, Duitsland of Polen dan is dit boek ook zeer aan te bevelen. Nog niet eerder zag ik de verschillen tussen Schreeuwarend en Bastaardarend zo helder beschreven. De kans deze moeilijke soorten tijdens een verblijf bij de Masurische meren in NO-Polen te herkennen, wordt met dit boekje in de hand een stuk groter!

Het tweede roofvogelboek dat hier besproken wordt, draagt de titel:

"Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels", geschreven door Rob G. Bijlsma met medewerking van Anne-Marie Blomert, Willem van Manen en Maria Quist; Uitgeverij Schuyt & Co, Haarlem. 350 pagina's, 180 kleurenfoto's, vele kaarten, figuren, tabellen en tekeningen. Prijs f98,50.

Het gebeurt niet vaak dat een nieuw vogelboek in alle landelijke dagbladen uitvoerig besproken wordt. Het gaat in dit geval dan ook om een unieke uitgave. Vanaf 1974 heeft Rob Bijlsma zich intensief met roofvogels bezig gehouden, eerst uitsluitend op de ZW-Veluwe, na 1985 in toenemende mate in Drenthe. Die bezigheden waren geen weekendactiviteiten zoals bij de meeste actieve vogelaars binnen onze vereniging, maar een continu bezig zijn met het onderwerp roofvogels. Dat gebeurde bijzonder systematisch. Van alle gevonden nesten, er zullen in zijn studiegebied maar weinig nesten onopgemerkt zijn geweest gebleven, werden gegevens genoteerd over boomsoort, nesthoogte, begin eileg, aantal eieren, prooien op het nest, datum van uitvliegen, enz. Maar daar bleef het niet bij. Een soort als de Sperwer eet uitsluitend vogels. In het voetspoor van Luuk Tinbergen die in de jaren dertig promoveerde op het voedsel van Sperwers, ging ook Bijlsma nauwkeurig na welke vogels in het broedgebied van zijn Sperwers voorkwamen en hoeveel daarvan door de Sperwers werden geslagen. In de bijlagen van dit boek zijn dan ook lange voedsellijsten te vinden.

Het bijzondere van dit boek is niet alleen dat Rob Bijlsma hier (een deel van) zijn gegevens op een aansprekende manier heeft gepresenteerd, maar ook dat er zoveel gegevens van anderen in zijn opgenomen. De Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland neemt daarbij een bijzondere positie in. Deze werkgroep werd indertijd opgericht om de roofvogelvervolg-
ging aan de kaak te stellen, maar ontwikkelde zich gaandeweg tot een groep die met name in geheel Drenthe ook de broedvogelkartering van roofvogels ter hand nam. In het boek zijn dan ook bijzonder veel Drentse gegevens te vinden. Maar ook veel gegevens van buiten Drenthe zijn in het boek te vinden. Iedereen die langlopend onderzoek aan roofvogels doet, stelde zijn gegevens voor dit boek beschikbaar. Zo werd het mogelijk om bijvoorbeeld van de Havik veertien figuren op te nemen die het aantalsverloop in verschillende delen van ons land weergeven. Ook de verspreidingskaart van elke soort is samengesteld met behulp van de meest recente gegevens. Iedereen die hiervoor werd benaderd heeft zijn of haar gegevens afgestaan. Het boek biedt evenwel nog zeer veel meer dan verspreiding en aantallen. Het terreingebruik en vooral de broedbiologie krijgen veel aandacht. Dat daarbij de bosroofvogels meer aandacht krijgen dan de soorten van het open veld (Torenvalk, kiekendieven) is niet zo verwonderlijk als men bedenkt dat Bijlsma zo'n twintig jaar in de bossen bezig is geweest. Toch zijn ook de hoofdstukken over de soorten waarin naar verhouding weinig eigen onderzoek is verwerkt, zeer verantwoord. De fabuleuze literatuurkennis van Bijlsma en de goede contacten met andere onderzoekers staan daar borg voor.

Een hoofdstuk van twintig pagina's is gewijd aan de vervolging van roofvogels. Roofvogels zijn vanaf 1936 wettelijk beschermd, maar nog steeds lopen er mensen rond die deze vogels naar het leven staan en dat praktiseren door afschot, vergiftiging en het verstoren van nesten. Vooral in Drenthe heeft het neerleggen van vergiftigd aas geleid tot veel slachtoffers (waaronder 14 Rode Wouwen, 46 Haviken en 210 Buizerds). Maar ook in andere delen van Nederland komen deze praktijken voor. Zelfs in de Noordwijkse Noordduinen zijn roofvogels niet altijd veilig gelet op de vondst van een geschoten Sperwer (onder het nest!) in 1992 en een geschoten Havik in 1993.

Ondanks de nog steeds bestaande roofvogelvervolg-
ing, zijn er vermoedelijk nog nooit zoveel roofvogels in Nederland geweest. Een eeuw geleden was de jachtdruk veel hoger en er werden zelfs premies uitgelooft voor het doden van deze vogels. Ook was er in die tijd veel minder bos dan nu. De laagste stand had ons land in de jaren vijftig en zestig toen het (kwistig) gebruik van niet of moeilijk afbreekbare bestrijdingsmiddelen nog niet aan banden was gelegd. Daarna is de stand van de meeste soorten op spectaculaire wijze toegenomen. In onze omgeving kunnen we nu Torenvalk, Boomvalk, Sperwer, Buizerd en Havik als broedvogel tegenkomen. Het boek van Bijlsma zal de belangstelling voor deze fantastische vogels ongetwijfeld nog verder doen toenemen. Te hopen is dat ook in jagerskringen een po-

sitieve houding gemeengoed zal worden. Het zou de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging sieren als zij elke wildbeheerseenheid dit boek kado zou doen. Daarmee zou zij Vogelbescherming Nederland volgen die dit boek aan alle vogelwerkgroepen heeft toege-
sturd.

Het derde boekje dat sinds kort in onze bibliotheek is opgenomen, draagt de titel: "Het voorspellen van het effect van snelverkeer op broedvogelpopulaties". Geschreven door M.J.S.M. Reijnen, G. Veenbaas en R.P.B. Foppen. Het boekje kwam uit in 1992 als een gemeenschappelijke uitgave van de Dienst Weg- en Waterbouw van Rijkswaterstaat en het DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek. Prijs f25,-; 90 pagina's. Te bestellen bij Rijkswaterstaat in Delft.

Het komt nog al eens voor dat de aanleg van een weg door het buitengebied sterke weerstanden oproept bij natuurliefhebbers. Woorden als "onaanvaardbare aantasting van de vogelstand" en dergelijke worden vaak snel in de mond genomen. Het was tot nu toe bijzonder moeilijk om dergelijke uitspraken hard te maken. Dat gegeven werd door de wegenbouwers en projectontwikkelaars vaak aangegrepen om de bezwaren van tafel te vegen. Dicht bij huis speelt de affaire van de nieuwe ringweg om de wijk Oosthout bij Voorhout. Deze plannen hebben tot het ontstaan van de actiegroep "Groen en leefbaar Voorhout" geleid.

Het nu verschenen boekje voorziet ongetwijfeld in een dringende behoefte. Er is de laatste tien jaar veel onderzoek gedaan naar het effect van snelverkeer op broedvogels. Het is een goede zaak dat de resultaten van dat onderzoek nu in een boekje zijn samengevat. Met dit boekje in de hand is na te rekenen hoeveel procent van de vogelbevolking langs de weg nadelig beïnvloed zal worden. Daarbij wordt natuurlijk onderscheid gemaakt tussen open landschap, coulissenlandschap en bosland-
schap. Ook blijkt de ene vogelsoort veel gevoeliger voor verkeersdruk te zijn dan de ander. Meerkroeten blijven dicht bij een snelweg broeden, maar Grutto's zorgen dat ze op veilige afstand blijven. Om de tabellen uit het boekje te kunnen toepassen, is het nodig te beschikken over het aantal auto's dat per etmaal van de weg gebruik maakt en van de snelheid die ter plaatse is toegestaan. Zo is uit de tabel over bosvogels af te leiden dat bij een verkeersaanbod van 2000-5000 auto's per etmaal en een maximumsnelheid van 80 km per uur er al een strook van 60-70 meter breedte aan weerszijden van de weg bestaat waarbinnen de vogelstand sterk beïnvloed wordt. Dit deed mij direct denken aan de situatie langs de Randweg tussen de Duindamseslag en de Jeugdherberg. De broedvogelstand is hier in vier jaar teruggelopen met 58%. De invloed van de toenemende verkeersdruk, met name in de weekenden, heeft hierbij vermoedelijk een grote rol gespeeld. Dit boekje voorziet ongetwijfeld in een behoefte en zal in de nabije toekomst vermoedelijk vele malen genoemd worden bij acties tegen de aanleg van nieuwe wegen in het buitengebied.